

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ЇХ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

Стаття присвячена сучасним проблемам функціонування м'ясопереробних підприємств України в умовах нестабільної кон'юнктури агропродовольчого ринку. Визначено, що основою розвитку цих підприємств є забезпечення стійкості їх фінансового стану. Запропоновано методика проведення рейтингової оцінки м'ясопереробних підприємств, практичне використання якої дає можливість визначити місце кожного із них у конкурентній боротьбі на ринку.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, конкурентна боротьба, рейтингова оцінка м'ясопереробних підприємств, фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Стабільний розвиток агропродовольчих ринків є одним із головних чинників економічного зростання і зміцнення продовольчої безпеки будь-якої держави, оскільки забезпечує узгодження економічних інтересів виробників і споживачів сільськогосподарської сировини та продовольства. У результаті численних реформ, проведених за роки незалежності України, суттєво змінилися умови функціонування підприємств, у тому числі і сільськогосподарських, ефективність діяльності яких, як свідчать офіційні статистичні дані [10, с. 150], знаходиться на досить низькому рівні. Внаслідок стрімкого зростання цін на матеріально-технічні ресурси, значної моральної і фізичної зношеності основних засобів, а також нестачі оборотних коштів сільгосптоваровиробники змушені були постійно скорочувати обсяги виробництва продукції тваринництва, фактично знищуючи напрацьований десятиліттями потенціал галузі [7, с. 141]. Відтак, на сьогоднішній день перед більшістю м'ясопереробних підприємств нашої держави гостро постала проблема нестачі відповідної сировини для повного забезпечення наявних виробничих потужностей. Все це негативним чином вплинуло на стійкість фінансового стану вказаних суб'єктів господарювання, призвело до загострення конкурентної боротьби між ними.

Значний внесок у вирішення проблем виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції рослинницького і тваринницького походження було зроблено багатьма українськими та зарубіжними вченими, серед яких слід назвати, насамперед, Горьового В. П. [1], Єніліну С. О. [3], Дудара Т. Г. [4] та Червеної І. І. [11]. Однак, незважаючи на широкий спектр наукових досліджень, вважаємо, що проблеми функціонування м'ясопереробних підприємств в Україні все ще залишаються дискусійними і потребують подальшого вивчення з урахуванням змін, які наразі відбуваються у національній економіці.

Основою розвитку будь-якого підприємства, у тому числі - і м'ясопереробного, є забезпечення стійкості його фінансового стану, тобто здатності суб'єкта господарювання до розширення своєї діяльності. У міжнародній практиці для оцінки фінансового стану і попередження банкрутства широко застосовуються математичні моделі, за допомогою яких формується інтегральна оцінка. За результатами такої оцінки можна

зробити висновок про внесення певного суб'єкта господарювання до групи підприємств-банкрутів, або до таких, що функціонують успішно.

На жаль, сьогодні в Україні звернутися до аналогічної практики немає можливості, адже набір оціночних показників, які використовуються за кордоном, відображає зовсім інше середовище господарювання, не характерне для нашої держави. З огляду на це, в практичній діяльності м'ясопереробних підприємств, які функціонують на сучасному агропродовольчому ринку, постає складне завдання вибору прийнятної системи показників, що не лише найбільш об'єктивно характеризуватимуть фінансовий стан цих суб'єктів господарювання, але й будуть придатними для проведення їх рейтингової (порівняльної) оцінки, яка необхідна для того, щоб визначитися із пріоритетними напрямками розвитку кожного з цих підприємств у перспективі.

Мета статті - здійснити рейтингову оцінку вибіркової сукупності м'ясопереробних підприємств України за найважливішими показниками їх фінансового стану і визначити місце кожного із цих підприємств у конкурентній боротьбі на агропродовольчому ринку.

Головною метою аналізу фінансового стану будь-якого підприємства є оцінка його діяльності у минулому, а також одержання інформації, необхідної для прийняття важливих стратегічних і тактичних управлінських рішень і порівняння показників діяльності певного підприємства із результатами господарювання його найближчих конкурентів.

Внаслідок проведення критичного аналізу сучасного методичного інструментарію оцінки стійкості фінансового стану суб'єктів господарювання [2, с. 65] нами було зроблено висновок про те, що для об'єктивної оцінки фінансового стану м'ясопереробних підприємств України необхідно з усієї сукупності фінансових показників, наведених у науковій літературі, обрати лише найбільш змістовні, тобто ті, які враховуватимуть специфіку діяльності цих підприємств і всебічно висвітлюватимуть найважливіші аспекти їх господарської діяльності. Ці показники мають визначатися лише за даними загальнодоступної фінансової звітності підприємств, яка не становить комерційної таємниці.

Необхідно також зазначити, що один і той самий фінансовий показник може мати більше десятка різних назв, тлумачень, а також методів розрахунку, однак за рівнем значущості науковці [5-6; 8-9] об'єднують їх у чотири класичні групи:

- показники ліквідності – характеризують можливість підприємства своєчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями за рахунок обігових активів різноманітного рівня ліквідності, дозволяють виявити загрозу втрати платоспроможності у короткостроковій перспективі;
- показники фінансової стійкості (стабільності) – виявляють рівень фінансового ризику, пов'язаного зі структурою джерел формування капіталу підприємства та рівень його фінансової стабільності у процесі розвитку, дозволяють ідентифікувати посилення загрози щодо втрати платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі;
- показники ділової активності (оборотності) – характеризують швидкість формування капіталу підприємства, дозволяють виявити загрозу зниження інтенсивності розвитку суб'єкта господарювання;
- показники рентабельності (прибутковості) – характеризують спроможність підприємства генерувати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності, визначають загальну ефективність використання активів та вкладеного капіталу і, зрештою, дозволяють виявляти загрози зниження ефективності діяльності загалом.

Для проведення порівняльної оцінки фінансового стану нами запропоновано використовувати матричний метод, який дозволяє визначити рейтинг діяльності в умовах нестабільної кон'юнктури агропродовольчого ринку.

В основу розрахунку такого рейтингу покладено порівняння обраних для дослідження підприємств (за кожним із оціночних показників) із умовною еталонною системою, що має найкращі результати за показниками, які порівнюються [2, с. 66]. При цьому, суттєве значення має те, що базою для одержання рейтингової оцінки м'ясопереробних підприємств за показниками їх фінансового стану є найбільш високі результати з усієї вибіркової сукупності суб'єктів господарювання, сформовані в умовах конкурентної боротьби між ними, а не суб'єктивні припущення експертів.

До складу вибіркової сукупності м'ясопереробних підприємств для проведення їх рейтингової оцінки увійшли: ВАТ "Золотоношам'ясо" (Черкаська обл., м. Золотоноша), ВАТ "Коломийський м'ясокомбінат" (Івано-Франківська обл., м. Коломия), ВАТ "М'ясопродукти" (Одеська обл., смт. Хлібодарське), ВАТ "Мелітопольський м'ясокомбінат" (Запорізька обл., м. Мелітополь), ВАТ "Ренійський м'ясокомбінат" (Одеська обл., м. Рені), ВАТ "Уманський м'ясокомбінат" (Черкаська обл., м. Умань), ПАТ "Берегівський м'ясокомбінат" (Закарпатська обл., м. Берегове), ПАТ "Івано-Франківський м'ясокомбінат" (Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ), ПАТ "Козятинський м'ясокомбінат" (Вінницька обл., м. Козятин), ПАТ "Конотопм'ясо" (Сумська обл., м. Конотоп), ПАТ "Кременчукм'ясо" (Полтавська обл., м. Кременчук) і ПАТ "Тростянецький м'ясокомбінат" (Вінницька обл., смт. Тростянець), річна фінансова звітність яких знаходиться у відкритому доступі [7].

У загальному вигляді алгоритм порівняльної

рейтингової оцінки м'ясопереробних підприємств за показниками їх фінансового стану може бути наведений у вигляді послідовності наступних дій:

- збір і аналітична обробка вихідної інформації за певний період;
- обґрунтування системи показників, які використовуються для рейтингової оцінки вибіркової сукупності підприємств, і створення матриці вихідних даних a_{ij} , тобто таблиці, у рядках якої відображається перелік підприємств, обраних для дослідження ($i = 1, 2, 3, \dots, n$), а в стовпцях – перелік оціночних показників ($j = 1, 2, 3, \dots, m$); визначення максимального елемента у кожному стовпчику таблиці, що відповідатиме еталонному значенню; створення матриці стандартизованих коефіцієнтів x_{ij} шляхом ділення всіх елементів кожного стовпця a_{ij} таблиці на максимальний елемент еталонної системи $\max a_{ij}$;
- розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки кожного підприємства R_j шляхом піднесення до квадрату всіх розрахованих для нього показників, додавання їх по рядках та визначення квадратного кореня із одержаного результату;
- ранжування підприємств, обраних для дослідження (мається на увазі, що одержані у результаті розрахунків рейтингові оцінки R_j слід розташувати у порядку спадання чи зростання – залежно від економічного змісту показників, що складають рейтинг).

Для застосування цього алгоритму на практиці жодних обмежень на кількість показників і підприємств, які необхідно порівняти, немає.

Складання рейтингу м'ясопереробних підприємств на основі коефіцієнтів їх абсолютної і поточної ліквідності, автономії, фінансової стабільності, загальної оборотності активів і оборотності оборотних активів (табл. 1), на нашу думку, є найбільш доречним, оскільки вони якнайкраще характеризують всі аспекти господарської діяльності цих суб'єктів господарювання. До переліку оціночних показників не увійшли коефіцієнти рентабельності, тому що діяльність більшості з цих суб'єктів господарювання, як свідчать дані їх річної фінансової звітності, в умовах сьогодення є нерентабельною.

Як видно з табл. 1, найвищий рівень коефіцієнтів абсолютної ліквідності, автономії і загальної оборотності активів з-поміж усіх підприємств, обраних нами для дослідження, у 2010 р. зафіксовано у ПАТ "Конотопм'ясо". На відміну від інших підприємств, найвищий коефіцієнт поточної ліквідності у 2010 р. мав ПАТ "Тростянецький м'ясокомбінат", найвищий коефіцієнт фінансової стабільності – ВАТ "М'ясопродукти", а найвищий коефіцієнт оборотності оборотних активів – ПАТ "Козятинський м'ясокомбінат". За кожним показником у матриці ми визначили максимальне значення, яке і прийняли за еталонне (в табл. 1 їх виділено рамкою).

Вихідні показники оцінки фінансового стану м'ясопереробних підприємств нами було стандартизовано шляхом ділення їх на еталонне значення (табл. 2).

Всі елементи складеної нами матриці стандартизованих коефіцієнтів (табл. 2) підносимо до квадрату. Після цього одержані результати додаємо по рядках, а з одержаної суми визначаємо квадратний корінь. Рейтингові оцінки (R_j), одержані за окремими оціночними показниками фінансового стану

Таблиця 1. Матриця вихідних даних для визначення рейтингу м'ясопереробних підприємств України за показниками їх фінансового стану у 2010 р.

М'ясопереробні підприємства	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт загальної оборотності активів	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів
ВАТ "Золотоношам'ясо"	0,006	0,995	0,025	0,025	0,818	12,772
ВАТ "Коломийський м'ясокомбінат"	0,001	0,090	0,344	0,344	0,018	0,307
ВАТ "М'ясопродукти"	0,765	7,529	0,405	0,998	0,000	0,000
ВАТ "Мелітопольський м'ясокомбінат"	0,004	0,534	0,276	0,286	1,602	4,307
ВАТ "Ренійський м'ясокомбінат"	0,515	1,058	0,382	0,382	1,221	3,972
ВАТ "Уманський м'ясокомбінат"	0,000	0,731	0,876	0,876	0,058	0,643
ПАТ "Берегівський м'ясокомбінат"	0,002	4,153	0,897	0,897	0,000	0,000
ПАТ "Івано-Франківський м'ясокомбінат"	0,014	1,284	0,116	0,150	0,618	0,740
ПАТ "Козятинський м'ясокомбінат"	0,129	0,427	0,257	0,264	0,931	14,529
ПАТ "Конотопм'ясо"	2,156	9,765	0,940	0,949	2,694	5,466
ПАТ "Кременчукм'ясо"	0,299	2,526	0,015	0,049	1,094	1,395
ПАТ "Тростянецький м'ясокомбінат"	0,038	31,310	0,162	0,837	0,316	0,323

Таблиця 2. Матриця стандартизованих коефіцієнтів для визначення рейтингу м'ясопереробних підприємств України за показниками їх фінансового стану у 2010 р. [розраховано автором]

М'ясопереробні підприємства	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт загальної оборотності активів	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів
ВАТ "Золотоношам'ясо"	0,003	0,032	0,027	0,025	0,304	0,879
ВАТ "Коломийський м'ясокомбінат"	0,000	0,003	0,366	0,345	0,007	0,021
ВАТ "М'ясопродукти"	0,355	0,240	0,431	1,000	0,000	0,000
ВАТ "Мелітопольський м'ясокомбінат"	0,002	0,017	0,294	0,287	0,595	0,296
ВАТ "Ренійський м'ясокомбінат"	0,239	0,034	0,406	0,383	0,453	0,273
ВАТ "Уманський м'ясокомбінат"	0,000	0,023	0,932	0,878	0,022	0,044
ПАТ "Берегівський м'ясокомбінат"	0,001	0,133	0,954	0,899	0,000	0,000
ПАТ "Івано-Франківський м'ясокомбінат"	0,006	0,041	0,123	0,150	0,229	0,051
ПАТ "Козятинський м'ясокомбінат"	0,060	0,014	0,273	0,265	0,346	1,000
ПАТ "Конотопм'ясо"	1,000	0,312	1,000	0,951	1,000	0,376
ПАТ "Кременчукм'ясо"	0,139	0,081	0,016	0,049	0,406	0,096
ПАТ "Тростянецький м'ясокомбінат"	0,018	1,000	0,172	0,839	0,117	0,022

м'ясопереробних підприємств, розміщуємо у порядку зростання, що зумовлено економічним змістом показників. Відтак, підприємство із найвищим рівнем рейтингової оцінки отримує перше місце у рейтингу серед своїх конкурентів, а підприємство із найнижчим рівнем рейтингової оцінки – останнє місце (табл. 3).

За даними табл. 3 можемо зробити висновок про те, що за показниками оцінки окремих показників фінансового стану ПАТ "Конотопм'ясо" одержало найвищий рейтинг серед наведеної вибіркової сукупності м'ясопереробних підприємств України. Друге місце у конкурентній боротьбі належить ПАТ "Тростянецький м'ясокомбінат", третє – ПАТ "Берегівський м'ясокомбінат". Найнижчий рівень рейтингової оцінки одержало ПАТ "Івано-Франківський

м'ясокомбінат"

ПАТ "Кременчукм'ясо".

З огляду на викладене, можемо стверджувати, що кожне із підприємств, обраних нами для дослідження, має певні конкурентні переваги порівняно з іншими суб'єктами господарювання. Однак, для зміцнення своїх конкурентних позицій на агропродовольчому ринку вони потребують розробки відповідних стратегій подальшого розвитку, у яких мають знайти своє відображення результати оцінки умов формування кон'юнктури даного ринку.

На основі попередніх міркувань можна зробити висновок про те, що у нестабільних економічних умовах сучасності прийняття ефективних управлінських рішень на рівні окремого підприємства вирішальним

Таблиця 3. Рейтингова оцінка м'ясопереробних підприємств України за показниками їх фінансового стану у 2010 р. [розраховано автором]

М'ясопереробні підприємства	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт загальної оборотності активів	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Рейтингова оцінка підприємства (R _i)	Місце у конкурентній боротьбі
ВАТ "Золотоношам'ясо"	0,000	0,001	0,001	0,001	0,092	0,773	0,931	VII
ВАТ "Коломийський м'ясокомбінат"	0,000	0,000	0,134	0,119	0,000	0,000	0,503	X
ВАТ "М'ясопродукти"	0,126	0,058	0,186	1,000	0,000	0,000	1,170	V
ВАТ "Мелітопольський м'ясокомбінат"	0,000	0,000	0,086	0,082	0,354	0,088	0,781	IX
ВАТ "Ренійський м'ясокомбінат"	0,057	0,001	0,165	0,147	0,205	0,075	0,806	VIII
ВАТ "Уманський м'ясокомбінат"	0,000	0,001	0,868	0,770	0,000	0,002	1,281	IV
ПАТ "Берегівський м'ясокомбінат"	0,000	0,018	0,911	0,808	0,000	0,000	1,318	III
ПАТ "Івано-Франківський м'ясокомбінат"	0,000	0,002	0,015	0,023	0,053	0,003	0,308	XII
ПАТ "Козятинський м'ясокомбінат"	0,004	0,000	0,075	0,070	0,119	1,000	1,126	VI
ПАТ "Конотопм'ясо"	1,000	0,097	1,000	0,904	1,000	0,142	2,035	I
ПАТ "Кременчукм'ясо"	0,019	0,007	0,000	0,002	0,165	0,009	0,450	XI
ПАТ "Тростянецький м'ясокомбінат"	0,000	1,000	0,030	0,703	0,014	0,000	1,322	II

чином залежить від результатів аналізу його фінансового стану – важливої характеристики діяльності у певному періоді, що відображає рівень його забезпеченості власними й залученими фінансовими ресурсами, рівень їх співвідношення між собою та раціональності розміщення, забезпеченості власними обіговими коштами для здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Зміни, які відбуваються сьогодні в національній економіці, зумовлюють необхідність проведення рейтингового аналізу м'ясопереробних підприємств України за показниками їх фінансового стану, оскільки точне визначення місця кожного з них у конкурентному середовищі дозволить визначити напрями удосконалення господарської діяльності на перспективу. Запропонована нами методика проведення рейтингової оцінки цих підприємств базується на комплексному підході до оцінки фінансового стану, здійснюється на основі публічної фінансової звітності і враховує реальні досягнення кожного суб'єкта господарювання, сформовані в умовах конкурентної боротьби між ними, а не суб'єктивні припущення експертів.

Відтак, подальші наукові пошуки у сфері дослідження особливостей функціонування м'ясопереробних підприємств мають бути зосереджені на визначенні основних напрямів зміцнення їх фінансового стану.

Список літератури

1. Горьовий В. П. Ринкові тенденції аграрного виробництва в Україні / В. П. Горьовий, М.С. Срібнюк // Економіка АПК. – 2008. - № 11. - С. 101 – 112.
2. Дрогомирецька М. І. Формування стратегії розвитку підприємств агропродовольчого ринку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / М. І. Дрогомирецька. – Полтава, 2011. – 254 с.

3. Дудар Т. Г. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: монографія / Т. Г. Дудар, В. Т. Дудар. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 246 с.
4. Енилина С. А. Теоретические и методологические аспекты формирования и совершенствования агропродовольственного рынка в современных условиях: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01. / Енилина С. А. ; Чувашский государственный университет им. И. Н. Ульянова. – Чебоксары, 2008. – 23 с. – <http://www.chuvsu.ru>.
5. Коренева А. Б. Критичний аналіз класичного підходу до оцінки фінансового стану підприємства / А. Б. Коренева // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 104 – 107.
6. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навч. посібник / П. М. Куліков, Г. А. Івашенко. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2009. – 152 с.
7. Річні звіти емітентів цінних паперів. Електронна база даних Державної установи "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України". – <http://www.smida.gov.ua>.
8. Руда Р. В. Аналіз фінансового стану підприємств та його значення в сучасних умовах / Р.В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 3. – С. 54-59.
9. Скляр І. Д. Рейтингова оцінка фінансового стану як складова інвестиційної привабливості підприємства / І. Д. Скляр, Ю. М. Шкодкіна // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 249-253.
10. Статистичний щорічник України за 2009 р. / За ред. О. Г. Осауленко. – К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2010. – 566 с.
11. Червен І. І. Продовольчому ринку країни – належний розвиток / І. І. Червен, О. В. Шибаніна // Вісник аграрної науки Причорномор'я. Спеціальний випуск. – 2007. – № 3. – Т. 2. – С. 3-9.

РЕЗЮМЕ

Дрогомирецкая Марьяна

Рейтинговая оценка мясоперерабатывающих предприятий по показателям их финансового состояния

В статье рассмотрены современные проблемы функционирования мясоперерабатывающих предприятий Украины в условиях нестабильной конъюнктуры агропродовольственного рынка. Сделан вывод о том, что в основе развития этих предприятий находится обеспечение устойчивости их финансового состояния. Предложена методика проведения рейтинговой оценки мясоперерабатывающих предприятий, практическое использование которой позволяет определить место каждого из них в конкурентной борьбе на рынке.

RESUME

Drogomyrets'ka Mariana

Rating estimation of meat-processing factories on the basis of the main indicators of their financial position

The essay is dedicated to the determination of the modern problems of Ukrainian meat-processing factories functioning in the conditions of unstable agro-food market situation. It is proved that the stability of the financial position of an organization is the basis of its future development. The technique of carrying out of a rating estimation of meat-processing factories' activity is defined by the author. The practical use of the given approach allows to define a position of each of them in competitive struggle in the agro-food market.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.